

1

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Eroi bihoreni și Jertfa lor

Col. r. dr. Constantin MOȘINCAT¹Col. r. ing. Dan Nicolae POINAR²

„Noi suntem creștini și considerăm că Centenarul e un prilej să ne gândim la străbunii care s-au jertfit, care s-au sacrificat pentru această extraordinară idee de unire”.

Bunicii, străbunii și unchii mei, asemenea înaintașilor noștri, au luptat pentru Independența României la 1877-1878, în Primul și Al Doilea Război Mondial. Un străbunic a murit în războiul întregirii naționale, pe aliniamentul Mărăști, Mărășești, Oituz, un unchi a murit în Alsacia ca prizonier de război, un frate al mamei a căzut la Cotul Donului, tata a fost obligat la muncă forțată din ordinul lui Horthy, iar alt neam a căzut la Oarba de Mureș, în Ardeal, bunicul pe linie paternă a muncit pentru armata cezaro-crăiască, iar socrul, a căzut prizonier în Tatra, și a stat prizonier la ruși, în carierele de piatră din Urali, trei ani; bunicul pe linie maternă a luptat în Est, până la Cotul Donului și în Vest, până în Munții Tatra. Și din acest motiv slujesc cu credință și devotament o cauză nobilă - Cultul Eroilor. Tot din acest motiv mă consider îndreptățit să cer socoteală tuturor acelor care săvârșesc fărâdelegi, neprețuind locurile sacre, locurile de odihnă ale eroilor și martirilor neamului românesc și tot ceea ce este închinat memoriei lor. Cimitirele și mormintele eroilor de pe teritoriul României sunt locuri sacre puse sub protecția legilor statului român, și legi internaționale care spun următoarele:

Cimitirele, mormintele și operele comemorative de război românești (edificiile, monumentele de artă, plăcile și altarele comemorative, troițele, crucile, cenotafurile sau orice alte construcții ori lucrări realizate în memoria eroilor și martirilor), precum și cele străine situate pe teritoriul României sunt considerate așezăminte social-culturale, fiind supuse regimului juridic stabilit prin Legea 379/2003, cu privire la regimul mormintelor și operelor comemorative de război, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 700/7 octombrie 2003.

În sensul acestei legi, mormintele de război sunt locuri de înhumare a persoanelor care au decedat în timpul și din cauza conflictelor armate ca urmare a îndeplinirii unui serviciu comandat sau voluntar în interesul statului ai căror cetățeni au fost, precum și alte locuri în care se păstrează rămășițele pământești ale acestora.

La Oradea, singurul cimitir cu o astfel de destinație este Cimitirul Municipal, obiectiv care cuprinde patru edificii: Monumentul "Vulturul" al Eroilor de la Tisa, Parcela Eroilor Români căzuți în al doilea război mondial, parcela cu

¹ Asociația Națională Cultul Eroilor "Regia Maria"- Filiala Bihor, membru

² Asociația Națională Cultul Eroilor "Regia Maria"- Filiala Bihor, Președinte executiv

mormintele și Obeliscul Eroilor Sovietici și Monumentul Eroilor Maghiari. Aceste obiective aparțin domeniului public și se află în administrarea Primăriei Municipiului Oradea, dar sub protecția legilor statului român. Primăria Oradea, prin administrația Cimitirului se ocupă de întreținerea și paza acestuia, fără însă a avea dreptul să modifice structura sau destinația lor, fără acordul instituțiilor abilitate.

În ultimii ani, la Oradea, Legea nr. 379 din 2003, ca și cele anterioare a fost uneori neglijată, ca să ne exprimăm cu eleganță. Din acest motiv ANCE – Filiala Oradea a cerut, prin conducerea sa, și a solicitat restaurarea celor trei monumente, inclusiv a „Vulturului” și a însemnelor situate în partea superioară a obeliscurilor. Trebuie știut că „Vulturul” simbolizează dinastia Basarabilor, nucleul în jurul căruia a fost organizată - Țara Românească, provincie ce a jucat rolul hotărâtor în destinul istoric al întregirii României Mari. De asemenea, vulturul este simbolul regalității românești, al latinității și pasărea de prim rang în heraldică, el întruchipând curajul, hotărârea, zborul spre marile înălțimi, puterea, grandoarea. Vitejia „vulturilor” români ce s-au avântat în 1919 spre Budapesta³. Reamintim faptul că cele două principate române au fost atâtea veacuri despărțite din cauza concepției de stat, după care ele erau considerate ca moșia Principelui, a șefului statului. Când Ștefan cel Mare a ajuns victorios la București, nu s-a gândit să confişte Capitala și Muntenia cu totul, ci a respectat dreptul de proprietate al familiei Basarabilor, așezând pe tronul din București un membru din acea familie, pe care-l credea devotat. S-a mulțumit prin urmare să aducă Muntenia în sfera politicii sale fără a se gândi să o anexeze. Numai după schimbarea concepției că țara este proprietatea Principelui și cu înrădăcinarea ideilor de suveranitate a poporului din veacul al 19-lea își face loc ideea unirii printre fiii națiunii din toate zărilor locuite de români. Călduroasele opintiri ale Românilor sunt ajutate de la jumătatea veacului trecut de împrejurări favorabile, ivite în urma războiului Crimeii, cari cereau crearea unei bariere contra Rusiei la gurile Dunării. Dacă poporul român n-ar fi existat, el ar fi trebuit să fie inventat, căci necesitățile politicii europene cereau un pedestal contra Rusiei la Dunărea de jos. Astfel năzuințele partizanilor unirii au concordat cu năzuințele lui Napoleon III de a crea un stat la gurile Dunării, care să fie o stavilă contra expansiunii teritoriale a colosului moscovit peste Dunăre. Nu la fel s-a întâmplat cu ardelenii a căror revendicări erau musai numai filtrate de grofii unguri și apoi suplica nu avea nici un efect. Și asta pentru că tuturor le era teamă de ei.

De asemenea, Cultul Eroilor a solicitat și s-a aprobat amenajarea, în anul centenarului, a unui adevărat Panteon al Eroilor, marcat distinct, modern, și semnalizat corespunzător. Din fericire, solicitările noastre au fost tratate întotdeauna cu solitudine, din partea Consiliul Local probabil și pentru faptul că cei care au făcut (și fac) parte sunt și foști ofițeri ai armatei române, activi sau rezerviști, oameni cu o educație și o instruire specială în acest domeniu, care totodată, susțin punerea în practică a măsurilor cerute de către noi. Din Consiliul Local au făcut parte și cei care au reorganizat parcela eroilor din primul război mondial și amintesc pe fostul primar Gheorghe Groza și pe prof. univ. dr. Viorel Faur, cetățean de onoare al Municipiului Oradea. Sub ochii și cu stăruința acestora, din respect față de Eroii Neamului, față de legile țării, continuă îngrijirea spațiului sacru în care odihnesc frații, părinții, bunicii și străbunicii noștri căzuți pe câmpurile de luptă pentru libertatea noastră. Aceste acțiuni au devenit la Oradea o obișnuință. Așa se explică faptul că, începând din anul 1990 cu implicarea responsabilă a factorilor de decizie, sau la ordinul, edililor Municipiului Oradea s-a trecut la ridicarea unui simbol în Cimitirului Municipal dedicat Eroilor Maghiari. Obiectivul a fost amenajat pentru cetățeni ai orașului care au statutul de eroi sau de martiri ai neamului lor, conform cu prevederile Legii 379/2003, cu privire la regimul mormintelor și operelor comemorative de război.

De remarcat este faptul că, deși monumentul este pios și onorabil, nici consilierii locali, județeni, viceprimari sau președinți de consiliu Județean Bihor, (de naționalitate maghiară) nu onorează ceremonialurile militare-religioase organizate de ziua eroilor, și la acel monument!. Regretabil este și faptul că presa locală, deși sesizată cu această gravă deficiență nu reacționează. Reacția pe care o așteptăm este una firească, europeană, ca împreună să ne rugăm pentru eroii care s-au jertfit, fiecare după legea lui, pentru libertatea noastră. Statistic, în perimetrul protejat al parcelei Eroilor

³ Despre semnificația heraldică vezi: Constantin Moșincat, *Puterea credinței*, Editura **Tipo MC**, Oradea, 2001

din cimitirul Municipal se află: 65 eroi români, din care 43 identificați nominal și eroi necunoscuți căzuți și aduși de la Tisa, străjuți de monumentul Vulturul, precum monumente ale eroilor din al doilea război mondial și Eroii sovietici⁴.

Parcela Eroilor, pe care ne-o dorim un "Panteon al Eroilor" ca răsplată morală a faptele eroice știute și săvârșite de aceștia, este conform cu Legea 379/2003, cu privire la regimul mormintelor și operelor comemorative de război. Cei care vor lua această decizie, arată respectul cuvenit față de Eroii. Cei 4 orădeni Eroii căzuți la datorie în Decembrie 1989, care își dorm somnul de veci în cimitirul Municipal Oradea, iar ceilalți, căzuți recent pe fronturile din Afganistan, sunt înhumați în alte localități din județ, fără să beneficieze de ceremoniile și onorurile militare cuvenite, de Ziua Eroilor deși pe modestele lor cruci sunt trecuți ca și adevărați eroi.

Foarte mulți locuitori ai Municipiului Oradea, din categorii sociale și de vârste diferite, urmași de eroi, veterani și urmași de veterani de război, ni se alătură căci inițiativa noastră nu este altceva decât o prelungire a dorinței lor de a arăta respect față de cei care se odihnesc veșnic în Parcela Eroilor – din cimitirul Municipal Oradea.

Tot mai des ei ne întreabă: De Ziua Eroilor, Armata României, Jandarmeria Română, Pompierii, oficialitățile județului Bihor, ale Municipiului Oradea, pe cine comemorează și cui dau, de fapt, onorul? Celor care au murit pentru țară, și sunt înhumați în Cimitirul Municipal, în Parcela Eroilor al căror merit îl vom preamări!, sau își văd nestingheriți de agenda lor politică? Și pentru a aduce la cunoștința publică fapte ale eroilor pe care-i evocăm recurgem la memoria documentelor.

„Acum, când Patria noastră Mare, liberă și mândră cum au visat-o strămoșii noștri, s-a desăvârșit în marginile idealului național, se cade să ne gândim cu pietate la toți acei care și-au dat viața pentru gloria ei. Sunt fără nume vitejii și martirii căzuți în văile munților, în largul câmpurilor de luptă și în lagărele de robie ale străinătății, departe de căminurile lor, unde mamele și copiii lor îi plâng, fără să le știe locul mormântului. Cultul lor, al morșilor glorioși, e o datorie de seamă a celor ce supraviețuiesc din generația de sacrificiu a României Mari” 5.

MIRON CRISTEA, Mitropolit Primate al României Mari

Revenind la evenimentele din Oradea, menționăm că pe 26 Martie 1920, generalul C. Șerbescu trimitea, Vicariatului episcopal ortodox de Oradea Mare, adresa nr. 13070 prin care invita ca să participe - alături de arhimandritul Iustin, confesorul diviziei, cu toți preoții militari, - la oficierea parastasului în „memoria eroilor căzuți în luptele de pe Tisa în anul 1919, și în amintirea cărora Divizia 2 Vânători le-a ridicat un monument, la mormintele lor din cimitirul Oradea-Mare”⁶. Solemnitatea parastasului s-a oficiat pe 4 aprilie 1920, în biserica catedrală, și a fost urmat de procesiune la mormintele eroilor din cimitirul municipal. La ceremonialul religios și militar au luat parte toți ofițerii superiori și inferiori din Garnizoană, câte o delegație de 12 oameni, corp de trupă, din fiecare unitate a Diviziei 2 Vânători de toate gradele. Compania de onoare și gornistii, cu drapelul de luptă, a fost asigurată de Regimentul 2 Vânători, iar muzica de Regimentul 85 Infanterie. Generalii au fost flancați de ofițerii superiori și inferiori, dispuși pe front de câte 8, iar autoritățile locale au fost reprezentate de prefectul de Bihor, primarul orașului, președintele Tribunalului și alții. În ordine au fost dispuse compania de onoare cu gornistii, delegațiile corpurilor, Școlile, poporul etc. După oficierea tristagionalului la morminte, acestea au fost sfințite de arhimandritul Iustinian, iar cuvântările au fost rostite de generalul Șerbescu și maiorul Vârtejanu, din partea armatei și de Roman R. Ciorogariu, din partea vicariatului ortodox. Pe adresă de invitație Roman R. Ciorogariu adnota: „ce frumos plănuit și ce măreț realizat”⁷.

După celebrarea firescului gest de camaraderie, săvârșit de personalul diviziei, cu largul concurs al bisericii și al oficialităților locale, generalul Șerbescu, a doua zi, adresa vicarului Roman Ciorogariu mulțumiri sufletești, în numele ofițerilor și a trupei, și recunoștința pentru participarea la „pioasa și patriotica serbare cu ocazia procesiunii și

⁴ Pentru informații și detalii vezi: Constantin Moșincat, 1919 – Campania pentru dezrobirea Bihorului, Căzuți la datorie pentru România Mare, și Bătălia pentru Oradea, în Jertfa de sânge a Bihorului, Editura Arca, Oradea, 2008, p. 57-103

⁵ Muzeul Militar Național, fond „Cultul Eroilor”, dos. 143, f.7

⁶ Arhivele Episcopiei Ortodoxe a Oradiei, Bihorului și Sălajului, fond Documente, Act nr.13070/ 26 Martie 1920

⁷ Ibidem

inaugurării modestului monument ridicat în memoria eroilor căzuți pentru întregirea neamului pe Tisa, aduși și îngropați în cimitirul din Oradea-Mare”⁸.

Autoritățile au fost impresionate de gestul militarilor de a-și omagia camarazii care și-au făcut suprema datorie față de țară, prin eternizarea în bronzul statuii a zborului lor avântat asemenea vulturului care-i reprezintă. Militarii au fost sensibilizați și mai mult de mesajul cald și plin de simțăminte patriotice pe care părintele vicar le-a adresat la mormintele celor căzuți, cuvinte care au fost ca un „balsam înviorător pentru acei ce au fericita ocazie să le asculte, precum și au adus consolație Dumnezeiască în sufletele celor ce au pierdut aceste ființe scumpe inimii lor”⁹. Generalul Șerbescu și șeful său de stat major, rugau să li se încredințeze o copie după înălțătoarea cuvântare spre a fi publicată împreună cu darea de seamă asupra inaugurării monumentului. Cercetările noastre nu au descoperit încă acel document.

Evenimentul era considerat cu totul deosebit pentru militari chiar dacă monumentul era unul modest față de faptele mărețe ale celor ce s-au jertfit pentru patrie. Adresându-se Chiriarhului bihorean, comandantul Diviziei 2 Vânători generalul Șerbescu încredința lui și bisericii greco-ortodoxe din Oradea-Mare acele „scumpe relicve, fiind convinși că și aceste mărturii ale sacrificiului făcut cu generozitate de tinere vârstare vor deveni sub oblăduirea oamenilor un loc sfânt al neamului, unde energii noi vor căpăta cu generațiile viitoare”¹⁰.

Pe 17 aprilie 1920 comandantul Diviziei 2 Vânători, generalul Șerbescu trimitea adresa cu nr. 568, către Vicarul Episcopiei Greco – Ortodoxe Roman Ciorogariu, prin care-i prezenta planul modestului Cimitir, unde se odihneau corpurile neînsuflite, ale eroilor morți pe Tisa, pentru întregirea neamului. Generalul preciza că fiecare mormânt avea pe cruce și numele eroului înhumat în el, iar pe mormintele eroilor anonimi, al căror nume nu s-a putut afla, cu toată oboseala ce și-au dat organele acestei divizii, s-a pus titlul bine meritat Un erou Român.

Episcopul Roman R. Ciorogariu trimitea pe 18 aprilie /1 mai 1920, Oficiului parohial de la parohia centrală din Oradea Mare tabloul nominal al eroilor căzuți în luptele de la Tisa, din anul 1919, pentru întregirea neamului și înmormântați în cimitirul Rulikovski.

Preasfântul părinte considera că “aceste morminte de eroi sunt morminte sfinte ale neamului românesc și nouă ne revine urmarea de a fi îngrijitorii lor. Din cultul eroilor, fiind viu la aceste morminte, se vor inspira viitoarele generații chemate să apere moștenirea acestor eroi. Numele eroilor cuprinși în șablon (listă – n.n.) să fie introduse în cronica parohiei împreună cu istoria intrării armatei române în Oradea Mare. Mai departe să se facă o pomenire a eroilor înmormântați în cimitirul Rulikovski și cimitirul Olosigului, ca la luna morților (numită Paștele morților) să se servească, în tot văzul, pomenirea lor, ca a morților națiunii”¹¹.

Peste ani, aflăm din documente, că parcela eroilor a fost îngrădită, de alte morminte, conform deciziei comisiei compusă din reprezentanții tuturor cultelor, ai Municipiului Oradea și Garnizoanei și în plus o porțiune destinată pentru procesiuni și slujbe religioase pentru eroi¹². Pe 16 mai 1929, episcopul Roman R. Ciorogariu scria comandantului Diviziei 17 Infanterie din Oradea despre situația mormintelor din parcela eroilor, în care cu timpul s-au șters inscripțiile de pe cruci. Nevoia de refacere și de delimitare a mormintelor eroilor de alte morminte – civile și militare – era motivată de procesiunile care se fac anul de ziua morților (după duminica Tomii) și de ziua eroilor. În înțelegere cu comandamentul militar s-a fixat un loc pe care să se ridice o capelă înaintea monumentului. Episcopul relatează și

⁸ Idem, Act nr. 233/5.04 1920

⁹ Ibidem. Pentru temă vezi și Neculae Moghior, *Eroi uitați - propuneri pentru o eventuală temă de cercetare*, în *Cetatea Bihariei*, 2005, nr. 2, p. 21-25.

¹⁰ Ibidem

¹¹ Idem, Act nr. 381/ 21 aprilie/4 mai 1920

¹² Idem, Act nr. 2041/22 iulie 1929; Act nr. 17699/9 septembrie 1929. Parcela avea în proiectul planului inițial 14 rânduri x 5 șiruri (pe față), din care 7 nu aveau eroi înmormântați și 12 rânduri a 5 șire de locuri rezervate eroilor care se vor aduce de la Tisa. Planul era semnat de comandantul D. 2 V., generalul C. Șerbescu, de medicul lt.col. Șt. Georgescu, confesorul diviziei, arhimandritul Iustin și de șeful biroului adjutantură, cpt. Stavrache.

faptul că o „bună parte dintre ofițeri, în frunte cu colonelul Târnoveanu, au fost înmormântați de mine”¹³, după cum acei dintre răniți care au murit ulterior au fost înmormântați în cimitirul Olosig. Mai târziu au fost înmormântați toți cei răposați în spitale. Obligat de misiunea sa duhovnicească de a se îngriji de mucenicii României Mari, vrednicul vlădică al Oradei făcea propunerea ca „locul de odihnă a celor cuprinși în tabloul anexat să se declare morminte de eroi. În fața lor, pe locul rămas încă neocupat de alți morți, alături de monument, să se ridice un paraclis în care să ardă veșnic candela cultului eroilor și să se facă slujbe de pomenire(subl. ns.). Mai deodată e necesar pe temeiul șablonului nominal să fie reînscrisse crucile și împrejmuiți eroii ca astfel să se păstreze memoria lor. Preotul militar ortodox din garnizoană să aibă nemijlocita lor supraveghere și serviciul de pomelnic la aceste morminte de eroi, pentru a le da caracter militar de sine înțeles sub îndrumările episcopului ortodox de Oradea”¹⁴. Tot așa se propunea să se procedeze și cu mormintele din cimitirul Olosig, rămânând ca și troița de lemn ridicată acolo să fie tot la fel în grija preotului militar de garnizoană și a episcopului locului. Mormintele să fie îngărdite și îngrijite, pentru ca „în acest chip a celor adormiți în serviciul patriei”¹⁵ să li se dea onorul cuvenit, de a săvârși actul de pietate față de eroii neamului. Lista înaintată de generalul C. Șerbescu cuprindea următoarele nume:

Sub. Lt. Anghelescu Dumitru R. 17 I. 29.VIII.1919	Soldat Ioan Sava R. 86 I.	Sub. Lt. Proroc R. 91 I. 1919	Sub. Locot. Danil Sand R. 91 I. 1919
Colonel Târnoveanu Victor Bg. 2 I.1919	Gheorghe Moldov. Armurier R. 2 V. 1919	Bercea D.tru. R. 101 I. 1919	Sub. Locot. Popescu Nicolae R. 3 V. 1. V.1919.
Locot. Poțincu Nicolae R. 2 V.	Serg. Stănescu Const. Dep. Subz. 26.1.1920.	Sub. Locot. Stănescu Ioan R. 1 Dolj	Căpitan Chirănescu R.3.V. 01.01.1919
Cszenzorán Mihály	Sub. Locot. Stoica Nicolai R. 11 I.	Alexe Constantin 1919	
Un Erou Român 1919	Crișan Ștefan 1919	Vasile Alexandru 1919	
Un Erou Român 1919	Un Erou Român	Un Erou Român 1919	Un Erou Român
Un Erou Român 1919	Tomescu Gh. 11.VI.1919	Un Erou Român 1919	Stegaru Iancu 1919
Un Erou Român	Radu Vasile R. 2 V. 3.VI.1919	Nosta Mihail 1919	Andronie Stan 1919
Beicu Ioan Sold. R.6.V. 6.VI.1919	Rușinoiu Petrache R. 9. V. 1.VI.1919	Un Erou Român	Grozea Mocanu
Locot. Copcea Vladimir R. 24 I. 24.V.1919.	Soltana Nicolae R. 3 V. 27.V. 1919	Un Erou Român	Giurcan Vasile
Un Erou Român	Serg. Cuconom Nicolai	Un Erou Român	Un Erou Român
Un Erou Român	Sold. Blejan Petru 27.V.1919	Un Erou Român	Chicet Ioan R.4 Vână.
Csulyan Ianoș Capor Jandar. 13.V.1919.	Sold. Vânător Papaiu Mitache 27.V.1919	Un Erou Român	Un Erou Român
Tănăsescu Gh. Sg. R. 11. Siret	Medic Sub. Lt. Teodoru Anton R. 10 V. 24.V.1919	Capor. Postelnicu Nicolae R.10. I. 19.VI.1919	Un Erou Român
Un Plutonier R.92 I.	Un Caporal R. 4 Vână. 1919	Sg. Groza Vasile R. 4.V.1919	Trei ostași eroi 1919
Doi ostași eroi 1919	Sold. Iohan Thiesse R. 89 I. 4.VI.1919	Sg.Popa Vasile R.28/30 Ob.	Un Plutonier R.4. Vânători 1919
Un Erou Român R. 10 Putna			

¹³ Idem, Act nr.1453/ 16 mai 1929

¹⁴ Ibidem, f. 2

¹⁵ Ibidem, f. 3

Din arhivele militare, statistica și lista nominală a românilor bihoreni care au plecat pe front în primul război mondial și nu s-au mai întors¹⁶. Pe comune situația lor se prezintă astfel: Sălard – 43, Niuved – 8, Spinuș – 16, Gurbești și Seliște – 8, Nădar – 8, Vaida – 11, Sușturogi – 6, Șișterea – 36, Cetariu – 25, Iacohodin – 25, Sărmaș – 6, Parhida – 24, Ciulești – 5, Tilechiaz – 13, Sântimreu – 19, Tămășeu – 25, Brusturi – 26, Păulești – 9, Picleu – 34, Burzuc – 16, Chioag – 8, Ciuhoiu – 4, Sarcău – 3, Almaș – 5, Sârbi – 9, Fegernic – 11, Cherechiu – 37, Târgușor – 50, Olosig – 34, Cubulcut – 26, Sânmiclăuș – 9, Cadea – 27, Diosig – 98, Coli – 5, Cadea Mică – 10, Cadea Mare – 7, Ciocaia – 51, Săcuieni – 42, Șimian – 30, Galoșpetreu – 21, Otomani – 8, Vășand – 25, Sălacea – 80, Târcaia – 29, Adoni – 7, Pișcolt – 34, Cheuiz – 16, Șilindru – 18, Cheșeriu – 18, Valea lui Mihai – 63, Roit – 16, Sânicolaul Român – 42, Ateaș – 10, Marțihaz – 6, Inand – 12, Cefa – 29, Bicaci – 13, Gepiu – 14, Crestur – 15, Sânlazăr – 13, Chiraleu – 18, Chișlaz – 18, Cuzap – 18, Varviz – 8, Borumblaca – 11, Vărzar – 20, Socek Fordulău – 5, Fonicica – 15, Abramul Inferior – 13, Balc – 22, Almaș – 50, Săldăbagiu – 15, Sărsig – 13, Pocluse – 22, Tăuteu – 52, Petreu – 15, Hânchești – 5, Chiribiș – 8, Satul Barbă – 15, Margine – 11, Abramul de Sus – 20, Ciutelec – 8, Spurcani – 11, Bogeiu – 6, Marghita – 72, Albiș – 20, Ghetea – 9, Cheț – 21, Derna – 3, Tria – 15, Săcălășău – 6, Dernașoara – 13, Suplac – 36, Suig – 10, Mișca – 16, Buduslău – 22, Cohan – 10, Dijir – 8, Iteu – 13, Ghida – 7, Budoi – 25, Popești – 23, Voivozi – 14, Huta – 18, Cordău – 25, Apateu – 14, Ciheiu – 27, Seleuș – 44, Nojorid – 23, Chișirid – 9, Episcopia – 64, Săldăbagiu – 19, Sânmartin – 2, Uileac – 7, Rontău – 7, Betfia – 8, Haieu – 10, Tileagd – 42, Giriș – 34, Pustanilac – 33, Bălaie – 20, Săbolciu – 20, Pușloca – 18, Husasău – 34, Ineu – 39, Botean – 21, Biharia – 43, Tărian – 36, Sântion – 24, Cheresig – 19, Santăul Mare – 6, Toboliu – 10, Palota – 10, Sântandrei – 21, Cauaceu – 5, Chier – 10, Felcher – 20, Alparea – 24, Fughiu – 21, Oșorhei – 57, Hidișelu de Jos – 12, Șumugiu – 23, Mierlău – 16, Hidișelu de Sus – 6, Păușă – 14, Leș – 15, Tilecuș – 18, Sărand – 33, Chijic – 34, Borșea – 25, Săcădat – 44, Paleu – 15, Borș – 16, Aleșd – 19, Vad – 48, Peșlaș – 64, Tinăud – 15, Butan – 9, Josani – 9, Gălășani – 5, Dobricionești – 21, Bratca – 32, Ortiteag – 20, Cacuciul Mare – 14, Cacuciul Mic – 11, Bulz – 33, Damiș – 19, Bălnaca – 45, Beznea – 45, Valea Mare – 10, Valea Neagră – 14, Fechetău – 42, Bucea – 14, Borod – 25, Cornițel – 9, Borozel – 5, Cetea – 6, Topa de Criș – 6, Gheghie – 6, Groși – 17, Aușeu – 7, Luncșoara – 26, Măgești – 4, Călățea – 24, Aștileu – 12, Chistag – 12, Peșterea – 19, Subpiatră – 10, Hotar – 18, Țețche – 6, Fâșca – 21, Vârciorog – 11, Surduc – 15, Șerghiș – 17, Țigănești – 10, Telechiu – 9, Urvind – 13, Cuieșd – 19, Lugașul de Jos – 16, Ceica – 10, Miclölazuri – 14, Cârpești Mari – 6, Topa de Jos – 8, Hidișelu Nou – 11, Crâncești – 16, Topa de Sus – 20, Topești – 8, Dușești – 14, Ceica – 21, Ceișoara – 15, Corbești – 27, Cârpești Mici – 16, Dobrești – 41, Luncasprie – 31, Copăcel – 9, Sântelec – 6, Tășad – 17, Spinuș – 17, Pomezău – 17, Sitani – 15, Vălani Pomi – 20, Câmpani – 16, Vărășeni – 9, Sâmbășag – 12, Rătărești – 5, Forosig – 11, Ogești – 3, Copăceni – 6, Valea Mare – 10, Dumbrăvița Mică – 12, Hodiș – 15, Supoaia – 17, Dumbrăvani – 3, Măgura – 8, Valea Neagră de Sus – 14, Chișcău – 23, Valea Neagră de Jos – 7, Broaște – 4, Brădet – 15, Rieni – 18, Ghighișeni – 29, Șteiu – 10, Petrileni – 20, Sudrigiu – 16, Petroasa – 24, Gurani – 25, Cociuba de Sus – 5, Gepiș – 15, Fonău – 6, Husasău – 25, Oșand – 29, Suplac – 22, Ginta – 23, Căpâlna – 15, Căuășd – 7, Gurbediu – 21, Tinca – 31, Râpa – 14, Tăut – 24, Batăr – 20, Ianoșda – 35, Archiși – 14, Borzăști – 13, Cărand – 26, Groș – 32, Nermigi – 9, Sâc – 15, Șiad – 2, Coroiu – 1, Cișlaca – 6, Rogoz de Beliu – 1, Craiva – 11, Urvișu de Beliu – 5, Botfei – 7, Hoșmașiu – 8, Agriș – 10, Stoinești – 6, Poclusa – 2, Secaciu – 5, Ciontahaza – 4, Hodișel – 10, Țipar – 56, Vărșand – 50, Adea – 70, Ciuter – 21, Pilul Mare – 13, Erdeiș – 25, Siclău – 36, Nădab – 26, Socodor – 78, Zerindul Mare – 22, Jermata Neagră – 29, Otlaca – 71, Mizieș – 14, Negru – 5, Gebiș – 5, Drăgănești – 8, Țigănești – 11, Belejeni – 4, Ferice – 41, Buntești – 10, Poeni de Jos – 22, Selești – 18, Poeni de Sus – 44, Săud – 10, Răbăgani – 6, Hidiș – 4, Coșdeni – 4, Albești – 4, Seliște de Pom – 1, Săucani – 12, Borz – 4, Prisaca – 4, Forău – 10, Vălani – 3, Uileac – 10, Beiuș – 11, Târcaia – 12, Totoreni – 4, Miersig – 8, Tărcăița – 5, Sânmartin de Beiuș – 14, Pocola – 7, Feneriș – 25, Petrani – 7, Căbești – 24, Josani Curbești – 25, Meziad – 34, Cresuia – 13, Nimăiești – 14, Burda – 8, Bicușele – 6, Pocioveliște – 11, Curățele – 13, Finiș – 4, Fiziș – 4, Ivăniș – 5, Șuncuius – 4, Remetea – 18, Drăgoteni – 35, Pietroasa – 16, Delani – 13, Dumbrăvița de Codru – 17, Urviș – 8, Roșia – 34, Șoimi – 2, Sânmiculaș – 2, Urșad – 4, Comănești – 3, Ciumeghiu – 27, Ghiorac – 23, Boiu – 19, Homorog – 28, Tulca – 28, Tămașda – 28, Cărand – 8, Căranzel – 5, Salonta Mare – 116, Șimandul de Sus – 42.

¹⁶ A.M.R., fond 1696 - Cercul de Recrutare Bihor, dos. 27/1923, p. fn. Pentru detalii vezi: Constantin Moșincat, Dan Poinar, *Statistica oamenilor, pe comune, plecați în război de la 15 iulie 1914 (pe orice front) și cari nu s-au mai întors, în Pietre de hotar, vol. IV, Ed. Tipo MC, Oradea, 1994, p. 9-23. Vezi și Neculae Moghior, *Eroi uitați-propuneri pentru o eventuală temă de cercetare, în Cetatea Bihariei, 2004, nr. 4.**

Tributul de sânge al românilor, în războiul întregirii, îl completăm cu aceia care au fost identificați de noi în registrele morților, răniților și dispăruților, depistați în fondurile unor mari unități și a unităților din subordine care au luptat pentru eliberarea Bihorului. Cu siguranță că ei merită mai mult decât un simplu pomelnic. Fie dar ca măcar numele lor să fie pomenite, după tradiție la apelul solemn al unităților.

Față de această stare de fapt ne întrebăm, la care orădenii așteaptă răspuns, când șirul elevilor orădeni nu se va termina la pelerinajul mormintelor de ziua Eroilor, la Paștele Blajinilor, sau de Ziua morților, după tradiție, de dimineața până seara, când dascălii îi vor învăța să acorde respect străbunilor?. Pentru a completa lista celor pomeniți în biserici, cu rostirea numelor, din neam în neam, mai adăugăm statistic 4205 români bihoreni căzuți pentru PATRIE, pe toate fronturile, în războiul întregirii naționale (1914-1919), 796 morți în temnițe, în pribegie, în spitale, în urma bolilor cauzate de război, precum și a celor 2778 dispăruți. Oare vom avea un loc în PANTEONUL EROILOR pentru o proiecție modernă în videool a numelor tuturor acestor EROI? Credeți că un Memorial pentru EROI ar fi prea mult?, ori dimpotrivă o operă pioasă și necesară, măcar pentru a ști cine suntem?, și ce fapte au săvârșit străbunii noștri!.

Deoarece între 1940-1944, teritoriul în care unele instituții culturale românești funcționau intrase sub jurisdicția Dictatului de la Viena acestea s-au evacuat, odată cu unitățile militare¹⁷. Teroarea cruntă a ocupanților unguri se încadra într-un program, care trebuia să urmeze îndemnul tânărului levente, Dúcsa Csaba, eroul cărții (Fără îndurare), patologiei lui ca profesie de credință: „voi ucide pe orice valah, care se va găsi în calea mea...Noaptea vom incendia satele valahe... vom otrăvi fântânile și atunci nu va mai fi în Transilvania numai o singură naționalitate, cea maghiară, nația mea”. Cu o forță militară de ocupație strivitoare, de 300.000 de oameni, în afară de poliție, jandarmerie și altor formațiuni paramilitare, Ungaria horthistă își dădea acum, iarăși, arama pe față. Județul Bihor și-a pierdut partea sa de nord-est. Dimensiunile raptului teritorial au fost surprinse într-un prim bilanț realizat de Prefectura Bihor-Beiuș imediat după strămutarea ei de la Oradea, dar cele mai exacte date se regăsesc în statistica întocmită, la 18 februarie 1941, de către profesorul Constantin Martinovici de la catedra de Economie rurală a Facultății de Agronomie Cluj-Timișoara. Plasa Aleșd a pierdut 39 de localități, plasa Centrală 33, Marghita 44, Salonta 10, Săcuieni 11, Sălard 29, Tileagd 17, la care se adăugau orașele Salonta și Oradea. În total, intraseră în componența Ungariei 185 de localități, în care trăiau 322.331 locuitori¹⁸.

Rănit și el, până la o puternică sângerare, orașul Oradea, trăia împreună cu populația din teritoriul ocupat, aceeași odisee transformată în cei patru ani în calvar, având, deci, toate motivele să și aștepte, cu înfrigurare mântuitoare, pe bravi ostași români și sovietici, așa cum a știut să o facă și la 20 aprilie 1919, când a făcut, cea mai frumoasă și emoționată primire generalului Traian Moșoiu și trupelor de sub comanda sa¹⁹. La revenirea în garnizoana Oradea instituțiile de stat și cele culturale militare: Cercul Militar Oradea, Cercul de Recrutare Teritorial Bihor, Cabana Militară Vulturul de la Stâna de Vale și-au reluat activitatea²⁰.

Pentru restabilirea ordinii anterioare a fost necesară a luptă aprigă și de durată între 1940-1945, timp în care Bihorul a fost sfârtecat în două între România și Ungaria. Descleștarea fulgerătoare a armatei noastre de cea germană și curățirea rapidă a țării de trupele germane într-un timp record, de 8 zile, a ușurat forțelor sovietice marșul în siguranță, prin teritoriul nostru, spre Ungaria și Bulgaria, după cum se arăta într-o sinteză a Marelui Stat Major Român. Acoperirea pe cont propriu a frontierei noastre de vest și de sud, contra atacurilor locale, a asigurat, timp de trei săptămâni, concentrarea unităților sovietice la vest de Carpați, spre Ungaria. Frontul maxim, în acoperirea frontierelor, ținut de trupele române în prima decadă a lunii septembrie 1944 a fost de 1.400 km, dintre care 520 de mare luptă. Angajarea spre centrul și estul Transilvaniei a unor importante forțe germano-maghiare le-a sustras de la apărarea Carpaților Orientali.

¹⁷ Pentru detalii vezi Constantin Moșincat, Augustin Tărau, *Evacuarea județelor din Nord-Vestului Transilvaniei (1940) și consecințele acesteia asupra județului Bihor*, Editura Tipo MC, Oradea 2005

¹⁸ AN-DJBh, fond Prefectura jud. Bihor-Actele Subprefectului, dos. nr. 3959/1941, f. 1-4

¹⁹ Colonel (r) Gheorghe Tudor – Bihoreanu, Lt.colonel (r) Constantin Moșincat, Ing.ec. Ioan Tulvan, *General Traian Moșoiu Arhanghel al bătăliei pentru Ardeal*, Editura Tipo MC, Oradea, 2002

²⁰ A.M.R., fond 1989, dos. 118, p. 26

Au fost nimicite sau capturate, în întregime, efectivele germane din interiorul României și în același timp, s-a cooperat cu trupele sovietice, în multe sectoare, pentru distrugerea forțelor germane și ungare operative sau de la etape, aflate în retragere din Moldova, Basarabia și Transilvania. Astfel, în această fază au fost capturați 58.330 prizonieri. În fine, s-a asigurat zona petroliferă, importantul centru industrial și nod de comunicații Brașov, portul Constanța și navigația pe Dunăre. Toate realizările din această fază constituie un exemplu unic în evoluția politico-militară a României și în istoria războaielor”²¹.

Dacă actul de la 23 august 1944, care a marcat trecerea României de partea Națiunilor Unite, a fost recăpătat în conștiința poporului român ca „un act de suveranitate și demnitate națională”²², Bătălia pentru Oradea are un statut și o semnificație ce-i conferă un loc aparte în cadrul celui de-al doilea mare război: de reîntregire națională, după prăbușirea României Mari în 1940, desfășurat în anii 1941-1945. Prin acest act se urmărea reinstaurarea puterii românești în partea de nord-vest și vest a României, uzurpată de Ungaria la 30 august 1940, lichidarea sinistrei linii de demarcație ce tăia carnea vie a Bihorului, despărțind samavolnic timp de patru ani frații de aceleași sânge și neam, familii și rude numeroase.

Bătălia pentru Oradea se prezintă ochiului, ce ar voi să îmbrățișeze un întreg, oarecum fragmentată, în anumite momente, din pricina situației specifice și a raportului de forțe dintre adversari. E însă numai o aparență pentru că începând din septembrie 1944 aici, în Crișana, toate drumurile duceau, pentru unitățile Armatei române, la Oradea, până și cel ce avea ca traiect de la Debrețin spre acest oraș, deoarece căderea urbei de pe Crișul Repede însemna pentru inamic un adevărat dezastru. Cu privirea spre Oradea înaintau marile noastre unități - și apoi cele sovietice, cu misiunea expresă de a zdrobi în timp cât mai scurt inamicul și a elibera orașul de sub ocupația ungară. Ea n-a avut fluenta dorită din cauză că, inamicul, ținând seama de importanța strategică a acestui bastion al apărării sale, a făcut mari eforturi și sacrificii executând numeroase și puternice riposte ofensive sub formă de contraatacuri. Ca urmare, în dinamica ei, bătălia a avut fluxuri și refluxuri, care a pus probleme grele comandamentului român. Au fost cazuri, de pildă, în care unele localități au trecut din mână în mână în aceeași zi, iar altele le-au fost eliberate de două sau de trei ori, pe căile de acces spre Oradea, după ce la 27 septembrie trupele noastre intraseră în oraș. Bătălia a început prin acțiunile ofensive desfășurate de unitățile Diviziei 3 Munte pe căile de acces spre Oradea. Pornind de pe aliniamentul Fânațe, Briheni (20 km sud Beiuș), vânătorii de munte au dezvoltat ofensiva pe valea Crișului Negru, rupând – din mișcare sau după o pregătire în timp scurt – aliniamentele succesive de apărare organizate de unitățile horthiste. După ce la 22 septembrie au eliberat orașul Beiuș, trupele noastre au trecut la urmărirea inamicului, cucerind prin lupte înverșunate numeroase localități (Drăgănești, Petid, Cefa etc.). La Miersig, la Păușa și la Leș, trecând granița impusă prin Dictatul de la Viena, vânătorii de munte au scos bornele și le-am călcat în picioare. „În seara zilei de 27 septembrie unitățile Diviziei 3 Munte au ajuns pe Crișul Repede, la vest de Oradea, pe aliniamentul Sântandrei, Toboliu, Roit, unde au trecut la apărare, deoarece vecinii din dreapta și din stânga rămăseseră mult în urmă”²³.

Complexitatea situației operativ strategice a determinat ca Oradea să nu fie eliberată în cursul unei bătălii pornite de pe linia de demarcație, ci a trebuit să mai aștepte o lună, timp în care o parte din forțele ce vor participa la acest act măreț vor reuși să respingă ofensiva ungaro-germană declanșată la 13 septembrie 1944 în Crișana, în cursul căreia inamicul superior numeric și tehnic, a obligat Divizia 3 Munte, de pildă, să aplice manevra în retragere pe o adâncime de aproape 100 km., deci dincolo de Beiuș, după care să parcurgă prin lupte ofensive aceeași distanță până la Oradea. Aceiași situație s-a creat și pe Crișul Alb. Grav a fost faptul că după ce am ajuns din nou la Oradea marile noastre unități și cele sovietice au fost silite de dușman, care a executat, în ziua de 28 septembrie, o contralovitură cu o grupare de aproximativ 5 divizii dintre care una blindată, să se retragă dar pe o adâncime de ordinul a 10 – 15 km., unde a fost oprit definitiv. În mod concret, orașul a trebuit să mai aștepte încă 30 de zile până să fie eliberat, cu urmări dintre cele mai tragice pentru populația românească care a mai rămas aici în cei patru ani de ocupație. Așteptarea a

²¹ Arh. M.Ap.N., fond M.St.M., Dosar Nr.732/1, f.129-148

²² *Veteranii pe drumul onoarei și jertfei, 1941-1945*, coordonator general de corp de armată (r) Vasile Bărboi, general de divizie (r) Gheorghe Ioniță, colonel dr. Alexandru Duță, București, 1998, p.23

²³ Ion T. Socol, *Lupta pentru localități*, București, 1976, p.60-61

fost motivată și de necesitatea aducerii în zonă de noi mari unități române și sovietice pentru a schimba sau cel puțin a echilibra raportul de forțe, care era inițial net în favoarea dușmanului, inclusiv tancuri sovietice, deoarece ale noastre erau în Podișul Ardealului și luptau în zona Oarba de Mureș, iar apoi au participat la bătălia Clujului care a fost eliberat la 11 octombrie 1944²⁴.

Inevitabil eliberarea Orăzii, la 12 octombrie 1944, a fost o continuare firească a actului istoric de la 23 august 1944, deoarece însăși rațiunea întoarcerii de front și răsturnarea de alianță avea ca obiectiv fundamental reîntregirea Ardealului de Nord în cadrul României. De aceea, privită cu nițel spirit de observație de pe Biharea, bătălia pentru Oradea ne apare ca o componentă organică a ansamblului de acțiuni de luptă desfășurate de trupele române, inițial singure, apoi în strânsă cooperare operativă cu mari unități sovietice din Frontul 2 Ucrainean, în scopul eliberării întregului teritoriu românesc cedat Ungariei prin verdictul de la Viena, din 30 august 1940, zi de doliu național²⁵.

Analiza situației din zona de referință a pus în atenția faptul că numai cu forțele existente în luptă cu inamicul Oradea nu poate fi eliberată și nici intrândul pe care îl reprezintă frontul în acel moment. De aceea, cele două comandamente român și sovietic, au executat o largă manevră de forțe din adâncime. Astfel, dacă în prima decadă a lunii septembrie 1944, pe Valea Crișului Negru era numai Divizia 3 Munte, în jurul datelor de 15/16 au debarșat din Apusenii în capul de pod menținut de Vânătorii de Munte două mari unități sovietice și divizia „Tudor Vladimirescu”, aduse de la sud de Târgu Mureș. Ele au urmat, inițial Divizia 3 Munte care cu spirit ofensiv, ce i-a uimit pe ruși, a eliberat Beiușul în ziua de 22 septembrie 1944, după care a continuat ofensiva spre Oradea, eliberând un număr mare de localități. La 25 septembrie a intrat în luptă și Divizia „Tudor Vladimirescu”, la stânga Diviziei 337 Infanterie sovietică, prinzând contur o puternică forță combativă pentru asaltul orașului de pe Crișul Repede.

La 30 septembrie Divizia „Tudor Vladimirescu” a trecut la apărare, pe aliniamentul șanțului antitanc de la vest de Apateu, Chișirid, pădurea vest Șauaieu, iar Divizia 3 Munte pe aliniamentul Sititelec, Ianoșda, realizând un front compact, greu de penetrat, mai ales că reușiseră să închege și un sistem de foc bine articulat, inclusiv antitanc, cu concursul celor două regimente de artilerie sovietice, care erau o mană cerească.

Între 1 și 4 octombrie unitățile Diviziei 3 Munte și „Tudor Vladimirescu” au respins numeroase atacuri executate de trupele hitleriste și au întreprins acțiuni ofensive care le-au permis să cucerească o parte din terenul pierdut, iar între 6 și 10 octombrie au continuat să ducă acțiuni cu caracter local marcate îndeosebi printr-o vie activitate de cercetare. Inimile și privirile tuturor erau ațintite, însă cu ardoare războinică spre Oradea²⁶.

Deoarece acțiunile de luptă s-au desfășurat dinspre sud spre nord inamicul a pregătit apărarea pe căile de acces spre oraș, organizând alinamente succesive, îndeosebi pe localități și păduri, singurele obiective care puteau fi transformate în puncte tari. Ultima și cea mai puternică poziție de apărare a fost amenajată pe aliniamentul Rontău, Chișirid, Leș, Sînicolaul Român, situate la o distanță de 6-8 km sud de Oradea. În adâncime, pe localitățile Nojorid și Livada de Bihor, inamicul dispunea de lucrări genistice insulare, pe care se aflau rezerve de valoare redusă²⁷.

În după amiaza zilei de 9 octombrie 1944, cele două divizii române au primit ordinul de luptă, din care rezulta că Corpul 33 sovietic urma să treacă la ofensivă pe direcția Oradea, pentru a pune stăpânire pe oraș, după care, dezvoltând ofensiva spre nord, să facă joncțiunea cu trupe ale grupării mobile a frontului, dirijate spre sud-est, pe

²⁴ Colonel Gheorghe Tudor, *Atacă tancurile*, București, 1966. Despre dramatismul luptelor vezi: Viorel Faur, *Mărturii documentare inedite despre realitățile din Bihor (23-31 august 1944)*, în „Pietre de hotar”, vol.1, ediție prefăcută și îngrijită de locotenent-colonel Constantin Moșincat, Oradea, 1998, p.162-164

²⁴ Gheorghe Tudor, *Operațiunile desfășurate de Armata română pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist în perioada septembrie-octombrie 1944 și importanța lor operativ-strategică*, în „Curs de Istoria Artei Militare. Participarea Armatei române la războiul antihitlerist”, redactori: colonel Ion Lupșă, colonel Gheorghe Tudor, București, 1966, p.35-199

²⁵ Gheorghe Tudor, *op.cit.*, p.151-154

²⁶ Ion T. Socol, *Lupta pentru localități*, București, 1976, p.70

direcția Biharea, pentru a încercui gruparea de contra-lovitură germano-maghiară, care încerca să-și deschidă drum spre vest.

În cadrul acestei acțiuni, Divizia „Tudor Vladimirescu” trebuia să treacă la ofensivă pe direcția Leș, Oradea cu misiunea de a rupe apărarea inamicului din contact, a elibera partea de vest a orașului Oradea și a ieși în final în raionul Săldăbagiu de Munte, iar Divizia 3 Munte, întărită cu două regimente artilerie antitanc sovietice, trebuia să treacă la ofensivă pe direcția Berechiu, Sîntandrei cu misiunea de a nimici inamicul dintre calea ferată Arad, Oradea și Crișul Repede.

10

În zilele de 9 și 10 octombrie comandanții și statele-majore ale celor două divizii au făcut pregătirile necesare în vederea trecerii la ofensivă. În fața celor două divizii române se găseau Divizia 76 infanterie hitleristă și câte aproximativ un batalion din Diviziile 12 și 4 infanterie horthyste. Aceste trupe realizau un front continuu, apărarea lor bazându-se în special pe puternicele puncte de rezistență organizate pe localitățile Nojorid, Leș, Roit și în raioanele cotei 112 (2,5 km est Roit) și gării Leș. Apărarea inamicului avea un caracter liniar, în adâncime dispunând de lucrări genistice insulare la nord de Nojorid și în raionul cotei 124, lucrări ocupate de rezerve în valoare de aproximativ două batalioane.”²⁸

Asaltul asupra Orăzii s-a declanșat, ca o rapsodie de toamnă, în dimineața zilei de 11 octombrie 1944, când forțele grupării mobile a Frontului 2 Ucrainean au ajuns în raionul Biharea în măsură să acționeze spre Oradea. În dimineața acelei zile, la orele 7,40, după o pregătire de artilerie de 20 minute, care a neutralizat rezistențele inamice de la Nojorid și Leș, Divizia „Tudor Vladimirescu” a pornit la atac având în primul eșalon două regimente de infanterie sprijinite de câte un divizion de artilerie, Regimentul 1 Infanterie care fusese trecut la dreapta diviziei a atacat spre colțul de sud al satului Nojorid și până la orele 16.00 a reușit să pătrundă la vest de șosea și să taie legătura între unitățile inamice de la Nojorid și cele de la Leș. Regimentul 2 Infanterie și-a îndreptat, atacul spre Leș reușind să pătrundă cu parte din forțe în interiorul satului, să respingă contraatacurile germano-fasciste și să înceapă curățirea localității. Acțiunea Regimentului 2 Infanterie la Leș a fost ajutată de dreapta Diviziei 3 Munte care a învăluit satul pe la vest. Regimentul 3 Infanterie aflat la Păușa în eșalonul doi, a ajuns în acest timp la 400 m sud-est Nojorid. La orele 18, divizia a primit ordin să se oprească, și să consolideze aliniamentul atins.

În cursul nopții de 11/12 octombrie, Diviziile Tudor Vladimirescu și 3 Munte au primit următorul ordin de la corpul de armată "Gruparea mobilă a Frontului 2 Ucrainean a ajuns la nord, la marginea orașului Oradea Mare și, în cooperare cu tancurile duce lupte pentru cucerirea orașului. Ordon: veți trece la ofensivă hotărâtă pentru cucerirea orașului Oradea Mare. A doua zi, Divizia „Tudor Vladimirescu” a reluat atacul cu Regimentele 1 și 3 Infanterie. Regimentul 2 infanterie a rămas în eșalonul doi pentru a lichida rezistența inamică din satul Leș. Până la orele 8, regimentele din primul eșalon au ocupat satul Nojorid, după care au trecut la urmărirea inamicului spre nord.

Seara după ce înfrânsese rezistențele succesive opuse de inamic, divizia a pătruns în Oradea dinspre sud-vest și în cooperare cu Divizia 337 Infanterie sovietică a curățit orașul și a ajuns cu Regimentele 1 și 3 Infanterie pe marginea de nord, iar cu Regimentul 2 Infanterie pe marginea de sud a localității.

Divizia 3 Munte a continuat atacul cu dreapta pe direcția gara Leș, Sîntandrei și cu stânga pe direcția Roit, Toboliul. Grupul 6 Vânători Munte în cooperare cu Regimentul 2 Infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu” a cucerit gara Leș, după care trecând la urmărire, a ajuns până seara pe Crișul Repede, ocupând localitatea Sîntandrei. La vest, Grupul 3 Vânători Munte, care fusese oprit de rezistențe puternice la Ferma Tămășeu, a reușit să le respingă și să ocupe localitatea Toboliu.

În seara zilei, dreapta Corpului 33 Armată a stabilit joncțiunea la nord de Oradea cu unitățile Corpului 4 Cavalerie de Gardă din gruparea mobilă a frontului. Astfel, manevra concepută de comandamentul frontului pentru încercuirea forțelor inamice de la vest de Oradea a fost terminată cu succes. Pe frontul interior al încercuirii se găseau:

²⁸ Gheorghe Tudor, *Luptele din raionul Oradea*, p.152

forțele principale ale grupării mobile a frontului, pe aliniamentul nord-est Kaba, Derecske, Bereto Ujfalu, sud Biharea: marile unități a Corpului 33 Armată pe Crișul Repede, între Oradea și Toboliu; Armata 6 tancuri între Komadi, nord Csökmő; Corpul de cavalerie român și Divizia 8 Cavalerie sovietică pe aliniamentul nord Szeghalom, vest Bakonyszeg, Nagy Bajom și Corpul 49 Armată între Bihar Udvary, est Püspök Ladany. Frontul exterior al încercuirii era asigurat către est și nord de către gruparea mobilă care avea parte din forțe pe aliniamentul est Biharia și Pocsay, nord Henczida și Sărand, nord-est Hajdu – Szoboszlo sud-est Nadudvar.

Rolul principal în executarea acestei manevre a revenit grupării mobile a frontului, care în decurs de trei zile a pătruns peste 75 km în spatele inamicului, deschizându-și drumul prin lupte grele, într-un teren desfundat de ploi și lipsit de comunicații practicabile.

În noapte de 12/13 octombrie, trupele sovietice și române de pe frontul de vest Oradea au trecut la lichidarea inamicului încercuit. Diviziile „Tudor Vladimirescu” și 3 Munte au primit ordin să-și schimbe direcția de înaintare către vest, spre Tărian, să forțeze Crișul Repede și să continue ofensiva spre Girișul de Criș, Berek Böszörmény pentru a ajunge în seara următoare pe șoseaua Mező Szasz, Kereszegapatti, și a strânge dinspre est, cercul în jurul grupării inamice. În aceeași noapte, forțele inamice bătute în raionul Oradea și-au reconstituit apărarea pe aliniamentul vest Tărian, Cheresig, nord Körösszakal, Homorg și Komadi.

Luptele pentru eliberarea Municipiului Oradea, încadrate în operația Debrețin, au cunoscut o intensitate și un dramatism aparte. Despre atmosfera acelor timpuri ne sunt mărturie relatările documentelor emise de unitățile militare, autoritățile administrative și ecleziastice din Bihor. Pentru a ne crea o imagine cât mai clară asupra amplului efort depus de unitățile militare românești ce au acționat în Bihor între 13 septembrie și 12 octombrie 1944, am recomanda jurnalul de operații al Diviziei „Tudor Vladimirescu” și Divizia 3 Munte, ordinele de zi ale acestor unități și documente ale Legiunii de Jandarmi din zona de operații. Astfel de documente au fost folosite și reproduse cu bună credință și bună știință și de alți autori²⁹ în mod selectiv pentru detalierea operațiilor militare. Autorii Istoria orașului Oradea³⁰, amintesc, doar în treacăt, dispozitivul de luptă ce a premers ziua de 12 octombrie 1944, de parcă ar fi fost o paradă militară, și concluzionează sec: „eliberarea orașului Oradea s-a făcut deci, de către trupele române și sovietice din mișcare. Desfășurarea rapidă a acțiunilor de luptă a făcut ca trupele ungaro-germane să nu dispună de timpul necesar pentru reorganizarea apărării masive a orașului. Acest lucru a favorizat trupele române și sovietice, care n-au întâlnit în felul acesta rezistențe prea mari în interiorul orașului³¹. Cu siguranță că lectura documentelor de arhivă le-ar întregii imaginea despre acele crâncene înclăștări. Căci numai cercetarea conținutului acelor documente permite evaluarea corectă a situației și desprinderea unor interesante și corecte concluzii despre: dinamismul organizatoric într-o perioadă confuză pe frontul de luptă; eficiența coordonării acțiunilor unităților de acoperire cu acțiunile unităților româno-sovietice aflate în ofensiva din interior; contribuția factorilor militari și a populației la eliberarea Bihorului; entuziasmul ostașilor, ca și al populației, care a determinat mobilizarea energiilor ceea ce a substituit o parte din lipsurile de dotare. Mulți ostași din diviziile 3 Munte, Tudor Vladimirescu și 337 infanterie sovietică se odihnesc în cimitirul eroilor români și străini din orașul Oradea Mare.

În tabloul de mai jos completăm documentarul cu numele tuturor ostașilor căzuți în bătălia pentru Oradea, înmormântați în cimitirul municipal și pe teritoriul județului Bihor 1557 eroi, din care 482 români, 410 ruși, 219 germani și 446 unguri³². Guvernul Petru Groza, guvern impus de forța tancurilor sovietice, a continuat aceeași politică adoptând

²⁹ Remarcabile sunt studiile publicate de, Viorel Faur, Valeriu A.Giuran, *Documente și memorii privind luptele pentru eliberarea Banatului și Crișanei (august-octombrie 1944) II*, în *Crisia*, XI, Oradea, 1981, p.259-319; Viorel Faur, *Sprîjinul acordat de locuitorii Bihorului ostașilor români eliberatori (septembrie-octombrie 1944)*, în Asociația Națională a Veteranilor de Război Filiala Bihor, *Serviciul Credincios*, vol.1; Antonio Faur, *Manifestări ale spiritului revizionist în județele din nord-vestul României (1944-1945. Studiu și documente*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2003

³⁰ *Istoria orașului Oradea*, coordonatori Liviu Borcea și Gh. Gorun, Edituro Cognito, Oradea, 1995, p.402-405

³¹ *Ibidem*, p.404

³² Elena Zărnă, *Cimitirele eroilor din județul Bihor în contextul începuturilor ocupației sovietice*, în *Pietre de hotar*, vol.5, Editura Tipo MC, Oradea 2005

un ansamblu de măsuri în vederea consolidării sale și a paralizării opoziției, toate acestea pentru a compensa lipsa de sprijin în țară. Cele mai importante au fost schimbările radicale în administrația locală efectuate de Ministerul de Interne, minister cheie condus de comuniști. Astfel, la conducerea prefecturilor au fost puși comuniști, iar în fiecare județ au fost constituite consilii dominate de comuniști, care prin puterile sporite primite controlau practic administrația locală. Însărcinate cu coordonarea politică în teritoriu, aceste consilii se ocupau de „toate problemele la ordinea zilei”, precum ordinea publică, reconstrucția economică, reforma administrativă, „democratizarea aparatului de stat” și foarte important: aveau responsabilitatea mobilizării populației locale în sprijinul acestor politici.

12

Noua structură administrativă avea ca principal obiectiv să submineze structura politică și economică existentă, până atunci, ca un mijloc de a netezi terenul pentru instituirea unei noi ordini.³³ Desigur, orice analiză a procesului de bolșevizare (sovietizare comunistă) a societății românești ar fi lipsită de obiectivitate dacă nu s-ar lua „în considerare și dimensiunea internă a fenomenului: țară a multor inegalități sociale, România reprezenta un teren prielnic pentru răspândirea unei ideologii radicale care promitea ștergerea deosebirilor dintre clase și venirea epocii de aur. Abili manipulatori, comuniștii s-au dovedit niște maeștri ai promisiunilor”, cu atât mai mult cu cât erau conștienți că nu-i costă nimic.³⁴

Desigur, după patru ani cumpliți de război, când nimic pe lumea asta nu era mai dorită ca pacea, trebuie să înțelegem și să admitem că sentimentul schimbării era prezent în toată lumea. Căci după orice cataclism de anvergura celui de-al doilea război mondial, plutea un neclar, dar puternic sentiment al schimbării. Acesta a fost contextul în care cu o săptămână înaintea primei aniversări a zilei de 23 august 1944, Comandamentul 6 Teritorial a înaintat cu nr.556/17.08.1945 către Cercul Teritorial Bihor ordinul Marelui Stat Major nr.544735/1945: „Rugându-vă să binevoiți a lua măsuri de executare prin Șefii Birourilor Culturale care vor verifica pe teritoriu județului dacă se găsesc monumente, troițe, altare, etc. care au inscripții cu un anumit înțeles nepotrivit; acolo unde se găsesc asemenea inscripții vor fi modificate sau șterse după situație, de acord cu autoritățile locale și reprezentanții locali ai Societății „Cultul Eroilor”.

Rezultatul executării ordinului nr. 544735/1945 al M. St. M. urma a se raporta până la 1 octombrie 1945. De asemenea Cercurile Teritoriale erau rugate a face investigații pentru a stabili unde sunt morminte de eroi pe teritoriul județului. Însă ordinul nu se putea executa fără a se cunoaște situația cimitirelor și a mormintelor³⁵, cu atât mai mult cu cât județul Bihor și în mod deosebit Oradea s-au numărat printre principalele zone de dislocare a Armatei Roșii în România. Cu alte cuvinte ștergerea însemnelor trecutului trebuia executată cât mai repede pentru a nu stârni mânia ocupantului³⁶. Bineînțeles, această misiune nu-i putea reveni decât Serviciului de Educație și Propagandă, cu alte cuvinte, activiștilor politici, vârfuri de lance ale sovietizării armatei române. Raportul de executare și tabelele nominale cu eroii căzuți (români și sovietici), precum și o schiță sau fotografie a cimitirelor respective de pe raza fiecărui județ trebuiau trimise serviciului de propagandă și educație. Mai jos prezentăm situația statistică cu mormintele ostașilor căzuți, aflați pe teritoriul județului Bihor, pe Plase și comune, după cum au fost consemnate într-o cercetare de Elena Zărnă.

Dintre cei care au participat la bătălia pentru Oradea în cimitirul din Oradea, în două parcele speciale, au fost înhumați 220 eroi români și 346 de militari sovietici, de diferite grade. Pe obeliscul înălțat în centrul parcelei destinată eroilor români este gravat în marmură următorul text: „Glorie eternă ostașilor români căzuți pentru eliberarea patriei de sub jugul cotropitorilor fasciști”. Iată lista completă a celor înhumați: mr. Irofte Grigorie, sg. Manea Anton, sg. Lăzăreanu Ilie, sold. Gheorghe Ștefan, sold. Miron D-tru, sold. Botez Alex., frt. Goga Ștefan, sold. Andreșan C-tin, slt. Stoaia C-tin, Plt. Maj. Călin Ioan, cpt. Garosescu Vasile, slt. Popovici Stere, sg. Cristea Teodor, sg. Manta Petru, sg. Gavrilă Ghe., cpt. Boigeteanu C-tin, cpt. Ignat Tănase, plt. Maj. Filip Ghe., lt. Stanciu C-tin, lt. Olteanu Birta, sold. Miron N., sold.

³³ Keith Hitchins, *România (1866-1947)*, București, Editura Humanitas, 1996, p.549-550

³⁴ Vlad Georgescu, *op.cit.*, p.251

³⁵ *Ibidem*, f. 3 ș.u.

³⁶ Constantin Hlihor, *Armata Roșie în România. Adversar. Aliat. Ocupant. 1940-1948*, vol. I, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996, p. 46

154

6	16
50	44

6	14	13	20	
14	13	12	14	25
12	19	6	2	1

Un plan joint à
circumstances joint
Capitulation
à une ingénieur
projeté

12/15

Plan sur
Voie

Croquis des fondes des édifices Roumains situés dans la commune de Kibory

14

15

Aflându-ne într-o postură puțin fastă, aceea de a face numai apelul solemn al drapelelor care au fluturat permanent sau vremelnic prin părțile Bihorului, cum a fost și cazul Diviziei 11 Infanterie (Mecanizată), ori a Brigăzii 11 Mecanizate „Carei”, cum s-au numit, considerăm că ne facem o datorie de onoare din a-i socoti PREZENȚI, pe toți aceia a căror nume le înscrîm în această carte în semn de prețuire, respect, recunoștință și profund respect și dăm un ostășesc ONOR37!

14

Memoria documentelor impresionează, iar informațiile și mai tare răscolesc sentimente. Eroii noștri generează aceste stări. Reproducăm o informație despre eroi români morți în lagărul de prizonieri din Alsacia, după un plan făcut de groparul care i-a înhumat la Hirson. Ce slujbă, ce onoruri, care respect? Atunci, dacă nu s-a putut din pricini de război, astăzi în stare de libertate datorăm. Statistica, din 1919, ne arată că pe teritoriul Franței (și Lorena), Belgiei și Germaniei nemții au internat și apoi îngropat: în Alsacia, în 21 de localități, 765 de români, în Lorena, în 14 cimitire 617 prizonieri români, pe teritoriul Germaniei de vest, în 11

localități 306 români și în Belgia la Mons 8 militari³⁸, iar informațiile sunt departe de a fi complete. Identificarea acestora s-a făcut prin travaliul serios depus de adjutantul șef Anghel Zaharia, care avea să se confrunte cu dificultăți privitoare la obținerea actelor de deces pentru cei înhumați de către nemți.

Nepăsarea față de cei care și-au dat viața pentru țară este nu doar rușinoasă, ci și dureroasă peste măsură. Timp de aproape 100 de ani, obrocul uitării și al nepăsării s-a așezat peste soarta a 7652 de militari români, care și-au dat sfârșitul în lagărele de prizonieri din Pomerania. Ar fi trebuit să rămână veșnic în memoria neamului din care se trag și pentru care plecasera la luptă. Nu s-a întâmplat așa. N-au avut parte de onoruri postume. Dar nici măcar de o lumânare aprinsă la căpătâiul mormântului?

Despre lagărul prizonierilor români de la Tüchel, contraamiralul N. Gracoski³⁹, în darea sa de seamă cu privire la îndeplinirea misiunii de organizare a serviciului de ajutor al prizonierilor români, menționa cifra de 17-18.000 prizonieri internați, în condiții absolut groaznice, din care 215 au fost din Divizia 11 Infanterie, căzuți în bătălia de la Jiu. Despre soarta celor 292 prizonieri români, din Divizia 11 Infanterie, morți în lagărul din Ungaria, de la Ostffasszonyfa, nu s-a interesat mai nimeni. Lista lor evident că o completăm cu cei morți în lagărele din Alsacia și Lorena. Remarcabilul istoric militar francez Jean Nouzille, în cercetarea întreprinsă privitor la soarta prizonierilor români deținuți pe "câmpurile de prizonieri" de pe teritoriul Franței, ne-a lăsat o remarcabilă lucrare (Calvarul prizonierilor de război români în Alsacia și Lorena 1917-1918) ce răscoste drama celor ce n-au avut șansa să moară eroic pe câmpul de luptă ci să suporte batkocura dușmanului. Realitatea surprinsă de istoricul francez precum rezultă și din declarațiile martorilor supraviețuitori ne permit să reconstituim tabloul sinistru al captivității în care secerătorii de vieți erau: foametea, frigul, maltrătarile, munca epuizantă, lipsa îngrijirii și a medicamentelor, presiunea psihologică generată de tăierea oricărei legături cu cei dragi, moartea și barbaria comandanților de lagăre. Ne bizuim această succintă privire asupra prizonierilor răsfoind și memoriile supraviețuitorilor norocoși ce s-au repatriat.

Nu un român și-a amintit de ei, ci eminentul cercetător polonez prof. dr. Zbigniew Karpius, directorul Institutului de relații internaționale din cadrul Universității Nicolaus Copernic din Torun. Prezent, la Suceava, la seminarul organizat

³⁷ Col. r. dr. Constantin Moșincat, *Marșul spre marea unire. Războiul românilor ardeleni. Campania 1916 a Diviziei 11 Infanterie*, Editura Tipo MC, Oradea 2018

³⁸ AMR, fond 5456, dos. 31, f.31

³⁹ *Ibidem*, vol. 2, p.10, 17

de Uniunea Polonezilor din România sub genericul "Mai aproape unii de alții", profesorul Karpus a dat deoparte colbul așternut peste această pagină uitată de istorie a noastră.

Prizonieri în infern titra, pe bună dreptate, cercetătorul Zbigniew Karpus atitudinea cu totul incalificabilă a autorităților române față de cei care primise ordinul fără de întoarcere al PATRIEI!, nefericiții prizonieri căzuți pe toate văile și trecătorile Carpaților, pe valea Jiului în crâncena și disproporționată confruntare cu forțele germane și austro-ungare, din toamna anului 1916. De lagărele de concentrare în care au fost deportați prizonierii români și cei din statele Antantei, de către armatele germane, intrate după 1920 în componenta statului polonez, până atunci sub stăpânire prusacă, s-a ocupat cercetarea bravului profesor. Lagarul de prizonieri nr. 7 de la Tuchola (1914-1921), din rezultatele investigațiilor rezultă că, imediat după intrarea Ro germană, în jur de 20.000-25.000 au fost transportați în zona Pomerania-Gdansk. Nemții au amenajat patru lagăre de concentrare: la Gdansk, Brodnica, Tuchola și Czerk. În cel din Gdansk, amplasat într-un cartier situat în apropierea canalului portuar, prizonierii locuiau în vapoare ancorate la mal și în barăci (foto).

Există mărturii că soldații români ajunși acolo au fost tratați de nemți în mod bestial, fiind considerați "trădători". De altfel de acest tratament s-au "bucurat" și în lagărele din vestul Germaniei. La tratamentul inuman s-au

Nr. crt.	Nr.ord.	Numele și prenumele	grad	unitatea	vârsta

mai adăugat și condițiile de toamnă și iarnă grea, inclusiv faptul că militarii nu aveau posibilitatea de a primi pachete cu hrană din partea familiilor și nici tratamentul convenit de cele 44 state semnatare în 1902, a convenției de la Copenhaga nu se aplicau și nici Crucea Roșie nu avea acces. La toate s-a adăugat și slaba preocupare a autorităților române față de proprii prizonieri. Exista documente, ce pot fi studiate în arhivele amintite mai sus, care evocă faptul că, în 1917, în lagărul respectiv au murit 2471 de români. Redam, în extras lista nominală a 215 prizonierii români care au făcut parte din Divizia 11 Infanterie, și care și-au găsit sfârșitul în 1917. În general, în întreaga zona a Pomeraniei au murit 7651 de soldați și un ofițer român .

Pentru ca tabloul să se apropie de realitate mai facem mențiunea că în lagărul din Ostffasszonyfa, din Ungaria, au murit 292 soldați români EROI, prizonieri din toamna anului 1916, din Divizia 11 Infanterie mânia în război, de partea Antantei, din cei aproape 43.000 de militari români luați prizonieri de armata

PRIZONIERI ROMÂNI, DIN DIVIZIA 11 INFANTERIE (1916)

MORȚI ÎN LAGĂRUL DE LA TUCHEL (TUCHOLA)– 1917

1.	41	Alexe Bazavenescu	serg.	R. 71 l.	41 de ani
2.	57	Andrei Simileanu	sold.	R. 41 l.	44 de ani
3.	93	Avram Coina	sold.	R. 41 l.	41 de ani
4.	142	Bobina George	sold.	R. 18 l.	31 de ani
5.	197	Catrina Dumitru	sold.	R. 18 l.	40 de ani
6.	218	Cintege Ion	sold.	R. 71 l.	37 de ani
7.	223	Ciofar Zamfir	sold.	R. 71 l.	33 de ani
8.	236	Coluși Antoniu	sold.	R. 18 l.	36 de ani
9.	246	Concilea Alexandru	sold.	R. 58 l.	32 de ani
10.	259	Constantin Bivolaru	sold.	R. 58 l.	42 de ani
11.	263	Constantin Bosoncea	sold.	R. 58 l.	
12.	268	Constantin Bumada	sold.	R. 18 l.	29 de ani
13.	274	Constantin Cazaru	sold.	R. 18 l.	26 de ani
14.	276	Constantin Chiriac	subof.	R. 18 l.	22 de ani
15.	278	Constantin Ciobanu	sold.	R. 58 l.	36 de ani
16.	282	Constantin Cololoi	sold.	R. 18 l.	39 de ani
17.	299	Constantin Gâscă	sold.	R. 58 l.	34 de ani
18.	311	Constantin Gogolaiu	sold.	R. 71 l.	33 de ani
19.	318	Constantin Lata	subofițer	R. 18 l.	42 de ani
20.	329	Constantin Minică	sold.	R. 41 l.	34 de ani
21.	330	Constantin Morescu	sold.	R. 18 l.	28 de ani
22.	336	Constantin Neamțu	sold.	R. 18 l.	42 de ani
23.	343	Constantin Pachion	sold.	R. 58 l.	35 de ani
24.	348	Constantin Popescu	sold.	R. 58 l.	38 de ani
25.	349	Constantin Porojoană	sold.	R. 68 l.	38 de ani
26.	358	Constantin Simionescu	sold.	R. 58 l.	42 de ani
27.	363	Constantin Tărcureanu	sold.	R. 41 l.	33 de ani
28.	364	Constantin Toader	sold.	R. 41 l.	31 de ani

29.	366	Constantin Trandafir	sold.	R. 18 l.	25 de ani
30.	369	Constantin Vultur	sold.	R. 71 l.	36 de ani
31.	395	Costin Puric	sold.	R. 58 l.	30 de ani
32.	438	Dincă Geambașu	sold.	R. 41 l.	38 de ani
33.	480	Dumitru Anghel	sold.	R. 41 l.	37 de ani
34.	484	Dumitru Armejoiu	sold.	R. 18 l.	32 de ani
35.	489	Dumitru Boiangiu	sold.	R. 18 l.	28 de ani
36.	493	Dumitru Brejeru	sold.	R. 18 l.	36 de ani
37.	496	Dumitru Butoiu	sold.	R. 18 l.	26 de ani
38.	504	Dumitru Denache	sold.	R. 41 l.	33 de ani
39.	514	Dumitru Filipescu	sold.	R. 18 l.	40 de ani
40.	517	Dumitru Franca	sold.	R. 71 l.	33 de ani
41.	520	Dumitru Giură	sold.	R. 58 l.	38 de ani
42.	522	Dumitru Iancu	sold.	R. 41 l.	40 de ani
43.	529	Dumitru Joneașcu	sold.	R. 18 l.	30 de ani
44.	538	Dumitru Mărgăreață	subofițer	R. 71 l.	34 de ani
45.	539	Dumitru Marică	sold.	R. 18 l.	27 de ani
46.	542	Dumitru Mitrea	sold.	R. 18 l.	38 de ani
47.	547	Dumitru Negrea	sold.	R. 58 l.	30 de ani
48.	552	Dumitru Nicu	sold.	R. 58 l.	33 de ani
49.	556	Dumitru Panduru	sold.	R. 41 l.	34 de ani
50.	557	Dumitru Petică	sold.	R. 71 l.	37 de ani
51.	562	Dumitru Popescu	sold.	R. 58 l.	32 de ani
52.	563	Dumitru Popescu	sold.	R.71 l.	23 de ani
53.	567	Dumitru Salomon	sold.	R. 18 l.	42 de ani
54.	573	Dumitru Sendroiu	sold.	R.18 l.	25 de ani
55.	577	Dumitru Spahiu	sold.	R. 18 l.	26 de ani
56.	580	Dumitru Surla	sold.	R. 18 l.	30 de ani

57.	591	Dumitru Văpoaia	sold.	R: 58 l.	
58.	594	Dumitru Vițiașu	sold.	R. 41 l.	30 de ani
59.	605	Emanoil Eremia	subofițer	R. 58 l.	26 de ani
60.	628	Erou necunoscut		R. 18 l.	
61.	666	Feliș C-tin	sold.	R. 71 l.	33 de ani
62.	673	Filip Ioan	sold.	R. 58 l.	27 de ani
63.	685	Florea Duda	sold.	R. 71 l.	34 de ani
64.	692	Florea Măriuca	subofițer	R. 71 l.	34 de ani
65.	696	Florea Șerban	sold.	R. 71 l.	28 de ani
66.	718	Garan C-tin	sold.	R. 18 l.	27 de ani
67.	741	Gheorghe Aranghel	sold.	R. 71 l.	30 de ani
68.	742	Gheorghe Baican	sold.	R. 58 l.	35 de ani
69.	758	Gheorghe Burlan	sold.	R. 58 l.	28 de ani
70.	773	Gheorghe Contraș	sold.	R. 58 l.	35 de ani
71.	800	Gheorghe Gaiță	sold.	R. 58 l.	39 de ani
72.	801	Gheorghe Galați	sold.	R. 18 l.	42 de ani
73.	802	Gheorghe Găureanu	sold.	R. 18 l.	36 de ani
74.	812	Gheorghe Grigorescu	sold.	R. 18 l.	40 de ani
75.	854	Gheorghe Olariu	subofițer	R. 18 l.	26 de ani
76.	858	Gheorghe Oprea	sold.	R. 71 l.	26 de ani
77.	869	Gheorghe Popa	sold.	R. 71 l.	35 de ani
78.	894	Gheorghe Stănele	sold.	R. 41 l.	
79.	903	Gheorghe Tonulescu	sold.	R. 18 l.	22 de ani
80.	906	Gheorghe Truda	sold.	R. 41 l.	36 de ani
81.	913	Gheorghe Vanjuc	sold.	R. 18 l.	31 de ani
82.	934	Greșu Ion	sold.	R. 18 l.	38 de ani
83.	939	Grigore Drăgulescu	sold.	R. 18 l.	37 de ani
84.	953	Grigore Rotaru	sold.	R. 18 l.	27 de ani

85.	959	Grigore Stoparu	sold.	R. 18 l.	41 de ani
86.	977	Herțu Gavrilă	sold.	R. 18 l.	26 de ani
87.	989	Iancu Marin	sold.	R. 71 l.	32 de ani
88.	1007	Ilie Berceanu	serg.	R. 41 l.	34 de ani
89.	1019	Ilie Furu	sold.	R. 58 l.	29 de ani
90.	1020	Ilie Gaman	subofițer	R. 58 l.	37 de ani
91.	1028	Ilie Josa	sold.	R. 71 l.	36 de ani
92.	1042	Ilie Popici	sold.	R. 58 l.	33 de ani
93.	1057	Ioan Albu	sold.	R. 58 l.	39 de ani
94.	1083	Ioan Măgăruși	sold.	R. 71 l.	34 de ani
95.	1085	Ioan Nanu	subofițer	R. 18 l.	43 de ani
96.	1092	Ioan Piscu	sold.	R. 18 l.	37 de ani
97.	1106	Ioan Valvoiu	subofițer	R. 41 l.	32 de ani
98.	1107	Ioan Vanova	sold.	R. 58 l.	37 de ani
99.	1108	Ioan Zbenga	sold.	R. 71 l.	37 de ani
100.	1116	Ion Arsene	subofițer	R. 58 l.	32 de ani
101.	1124	Ion Balona	sold.	R.58 l.	34 de ani
102.	1134	Ion Călin	sold.	R. 71 l.	37 de ani
103.	1135	Ion Călină	sold.	R. 41 l.	42 de ani
104.	1137	Ion Cerecea	sold.	R. 41 l.	32 de ani
105.	1139	Ion Chelțu	sold.	R. 58 l.	39 de ani
106.	1143	Ion Cioplea	subofițer	R. 58 l.	38 de ani
107.	1151	Ion Constantin	subofițer	R. 41 l.	41 de ani
108.	1152	Ion Cornoiu	sold.	R. 58 l.	38 de ani
109.	1172	Ion Dunovăț	sold.	R. 18 l.	30 de ani
110.	1183	Ion Givaina	subofițer	R. 58 l.	30 de ani
111.	1190	Ion Iancu	sold.	R. 18 l.	29 de ani
112.	1195	Ion Jănoiu	sold.	R. 18 l.	25 de ani

113.	1210	Ion Miron	subofițer	R. 58 l.	36 de ani
114.	1212	Ion Modina	sold.	R. 71 l.	46 de ani
115.	1230	Ion Pascu	sold.	R. 71 l.	36 de ani
116.	1235	Ion Picu	sold.	R. 58 l.	37 de ani
117.	1236	Ion Pluta	sold.	R. 18 l.	33 de ani
118.	1238	Ion Popescu	sold.	R. 58 l.	32 de ani
119.	1280	Ion Vladu	sold.	R. 58 l.	40 de ani
120.	1284	Ion Zestran	sold.	R. 18 l.	23 de ani
121.	1285	Ion Zidaru	sold.	R. 41 l.	34 de ani
122.	1287	Ionașcu Ion	sold.	R. 58 l.	43 de ani
123.	1304	Isac Iosif	subofițer	R. 58 l.	31 de ani
124.	1313	Ivan George	sold.	R. 41 l.	40 de ani
125.	1324	Jacob Condolea	sold.	R. 71 l.	30 de ani
126.	1339	Jilica Andrei	sold.	R. 58 l.	40 de ani
127.	1342	Joan Alămiță	sold.	R. 41 l.	28 de ani
128.	1343	Joan Albișoru	sold.	R. 71 l.	35 de ani
129.	1349	Joan Giura	sold.	R. 58 l.	40 de ani
130.	1354	Joan Nicoleiciu	sold.	R. 18 l.	24 de ani
131.	1356	Joan Popescu	sold.	R. 58 l.	31 de ani
132.	1364	Jon Bușeți	sold.	R. 58 l.	30 de ani
133.	1416	Lascu Lungu	sold.	R. 58 l.	28 de ani
134.	1460	Mărăcine Ion	sold.	R. 18 l.	36 de ani
135.	1464	Maria Ion	sold.	R. 41 l.	27 de ani
136.	1469	Marin Bălășel	sold.	R. 41 l.	29 de ani
137.	1472	Marin Bercea	sold.	R. 71 l.	33 de ani
138.	1474	Marin Betan	sold.	R. 71 l.	31 de ani
139.	1485	Marin Chiuchia	sold.	R. 71 l.	30 de ani
140.	1522	Marin Opodiu	sold.	R. 18 l.	35 de ani

141.	1545	Marin Teres	sold.	R. 71 l.	36 de ani
142.	1548	Marin Tudora	sold.	R. 18 l.	21 de ani
143.	1549	Marin Ursaru	sold.	R. 58 l.	33 de ani
144.	1556	Marino Ion	sold.	R. 18 l.	23 de ani
145.	1569	Matei Moranciu	sold.	R. 58 l.	35 de ani
146.	1574	Matei Tin	sold.	R. 58 l.	29 de ani
147.	1584	Miahi Onleu	sold.	R. 58 l.	35 de ani
148.	1591	Mierluța C-tin	sold.	R. 58 l.	42 de ani
149.	1613	Mihai Popa	sold.	R. 58 l.	35 de ani
150.	1616	Mihail Dumitru	sold.	R. 18 l.	25 de ani
151.	1674	Narfa Grigore	sold.	R. 58 l.	36 de ani
152.	1691	Negrea George	sold.	R. 58 l.	42 de ani
153.	1700	Nicola Barbu	sold.	R. 58 l.	47 de ani
154.	1712	Nicolae Borcan	sold.	R. 18 l.	36 de ani
155.	1713	Nicolae Broască	sold.	R. 71 l.	38 de ani
156.	1721	Nicolae Cimpoiu	sold.	R. 58 l.	35 de ani
157.	1725	Nicolae Constantin	sold.	R. 41 l.	37 de ani
158.	1747	Nicolae Grecu	sold.	R. 58 l.	33 de ani
159.	1750	Nicolae Ilie	sold.	R. 71 l.	24 de ani
160.	1763	Nicolae Luță	sold.	R. 41 l.	35 de ani
161.	1771	Nicolae Mitroiu	sold.	R. 71 l.	31 de ani
162.	1773	Nicolae Munteanu	sold.	R. 41 l.	27 de ani
163.	1792	Nicolae Pufu	subofițer	R. 18 l.	23 de ani
164.	1799	Nicolae Somănescu	sold.	R. 58 l.	30 de ani
165.	1815	Nicolae Untariu	sold.	R. 18 l.	30 de ani
166.	1840	Oalga Ion	sold.	R. 71 l.	35 de ani
167.	1851	Oprea George	sold.	R. 58 l.	35 de ani
168.	1855	Oprisor Vasile	sold.	R. 18 l.	27 de ani

169.	1861	Oțel Dumitru	sold.	R. 41 l.	41 de ani
170.	1904	Petre Bunet	sold.	R. 18 l.	26 de ani
171.	1909	Petre Constantinescu	sold.	R. 18 l.	
172.	1910	Petre Corneanu	sold.	R. 71 l.	43 de ani
173.	1925	Petre Marin	sold.	R. 41 l.	41 de ani
174.	1941	Petre Ponescu	sold.	R. 18 l.	35 de ani
175.	1972	Popa Tudorache	sold.	R. 18 l.	41 de ani
176.	1973	Popescu Anton	sold.	R. 18 l.	
177.	1974	Popescu Constantin	sold.		
178.	1975	Popescu Dumitru	sold.	R. 58 l.	39 de ani
179.	1987	Preda C-tin	sold.	R. 71 l.	30 de ani
180.	2029	Radu Vulturu	subofițer	R. 41 l.	30 de ani
181.	2030	Rădulescu Ștefan	sold.		
182.	2031	Răduți Ion	sold.	R. 71 l.	33 de ani
183.	2045	Roșu D-tru	sold.	R. 71 l.	36 de ani
184.	2067	Sandu Anghel	sold.	R. 41 l.	30 de ani
185.	2073	Sârbu Dumitru	sold.	R. 58 l.	34 de ani
186.	2086	Segună Poenaru	sold.	R. 71 l.	27 de ani
187.	2094	Șerban Lepădatu	sold.	R. 58 l.	36 de ani
188.	2109	Snigitlo Nicolae	sold.	R. 71 l.	30 de ani
189.	2113	Sotu Nicolae	sold.	R. 58 l.	41 de ani
190.	2114	Spătaru Sava	subofițer	R. 58 l.	37 de ani
191.	2117	Spiridon C-tin	sold.	R. 41 l.	38 de ani
192.	2119	Spiridon Măndescu	serg.	R. 41 l.	35 de ani
193.	2120	Spurcanu Archip			
194.	2121	Spusa Preda	sold.	R. 71 l.	33 de ani
195.	2169	Ștefan Aninoșanu	sold.	R. 58 l.	37 de ani
196.	2172	Ștefan Capriceanu	sold.	R. 41 l.	36 de ani

197.	2174	Ștefan Cincurș	sold.	R. 58 l.	42 de ani
198.	2177	Ștefan Ciucur	subofițer	R. 58 l.	33 de ani
199.	2185	Ștefan Lalea	sold.	R. 58 l.	
200.	2191	Ștefan Paptău	sold.	R. 58 l.	29 de ani
201.	2201	Ștefan Tuca	sold.	R. 41 l.	36 de ani
202.	2205	Stelea Costache	sold.	R. 58 l.	
203.	2210	Stișanu Jotit	sold.	R. 41 l.	29 de ani
204.	2280	Toma Constantinescu	subofițer	R. 18 l.	26 de ani
205.	2293	Trehină Ciociv	sold.	R. 41 l.	41 de ani
206.	2301	Tudor Ciortescu	sold.	R. 71 l.	32 de ani
207.	2326	Turcu Nicolae	sold.	R. 41 l.	38 de ani
208.	2341	Vărzaru C-tin	sold.	R. 71 l.	
209.	2410	Vasile Ungureanu	subofițer	R. 58 l.	36 de ani
210.	2427	Vodislaw Ion	sold.	R. 18 l.	36 de ani
211.	2428	Voicanu Ion	sold.	R. 71 l.	37 de ani
212.	2437	Vulceanu Ion	sold.	R. 18 l.	29 de ani
213.	2438	Vulcu Petre	civil		39 de ani
214.	2439	Vulpea Dincă	sold.	R. 41 l.	39 de ani
215.	2447	Zuzu Ion	sold.	R. 58 l.	29 de ani

